

УДК 342.951.351.82

Анастасія Сергіївна КУЩОВА,

курсант 3 курсу факультету № 1

Донецького юридичного інституту МВС України

Науковий керівник:

Олексій Петрович ЦУРКАН,

викладач кафедри спеціальних дисциплін

та фізичного виховання

Донецького юридичного інституту МВС України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ КАЙДАНОК ТА ІНШИХ ЗАСОБІВ ОБМЕЖЕННЯ РУХОМОСТІ

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Проблеми застосування спеціальних засобів, а саме кайданок та інших засобів рухомості є актуальними і характерними для поліції усіх країн світу. Особливого значення ця проблема набула, щодо законного застосування інших засобів обмеження рухомості, а також в необхідності їх додаткового правового регулювання та роз'яснень (уточнень).

У чинному Законі України «Про Національну поліцію», а саме у ст. 45, чітко визначені загальні правила застосування кайданок та інших засобів обмеження рухомості. Так, загальні правила, відповідно до закону, дозволяють застосовувати вищевказані спеціальні засоби:

- до особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та чинить опір поліцейському або намагається втекти;
- під час затримання особи;
- під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого;
- якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі і оточуючим;

– проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі [2].

Необхідно відмітити, що у п. 3 ч. 4 ст. 42 ЗУ «Про Національну поліцію», були визначені засоби обмеження рухомості, до яких відносяться кайданки, зі згадкою про сітку для зв'язування тощо, які можуть використовувати поліцейські для виконання своїх повноважень.

До того ж слід звернути увагу, що якщо до застосування кайданків передбачені певні обмеження, зокрема поліцейському заборонено застосовувати кайданки більш ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску, то щодо інших засобів обмеження рухомості таких правил не передбачено. В даному контексті також звертає на себе увагу питання регламентації та фіксації факту послаблення тиску кайданків. Дане питання також не має чіткої правової регламентації, що може призводити до зловживань поліцейських та як наслідку завдання шкоди здоров'ю затриманих осіб [3].

В деяких країнах світу, а також і в Україні, існують випадки коли поліцейські у зв'язку з відсутністю кайданок, використовують мотузку, брючні ремені, краватку, шнурки, тобто підручні засоби для затримання правопорушника.

Звідси виникають два питання: чи будуть інші засоби обмеження рухомості законно використані поліцейськими в Україні до громадян, якщо не існує точного їх переліку, правил застосування та регулювання; а також, чи будуть відноситись ці підручні предмети як «інші засоби обмеження рухомості» до спеціальних засобів?

Відповідно до ч. 5 ст. 42 ЗУ «Про Національну поліцію» зазначено, що поліцейський за жодних обставин не може застосувати заходи примусу, не визначені цим Законом. А згідно з ч. 3 ст. 42 ЗУ «Про Національну поліцію», спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин [2, ч. 3].

З вищезазначеного, можна зробити висновок, що мотузка, брючні ремені, краватка, шнурки, пластикові будівельні хомути тощо – це предмети, що не є конструктивно призначеними й не спеціально виготовлені для захисту чи обмеження волі людини.

Таким чином, регламентація даного питання потребує наукового та системного підходу у вирішенні цих завдань. Ми пропонуємо здійснити наступні кроки:

1. Проведення ретельного дослідження закордонного досвіду застосування поліцейськими підручних засобів, як засобів обмеження рухомості в рамках європейського законодавства;

2. Відділити поняття «інші засоби обмеження» від «підручних засобів обмеження рухомості», оскільки до першого можуть відноситись кайданки, як спеціальний засіб, а всі інші до «підручних засобів».

3. На наше глибоке переконання, вкрай необхідним є закріплення на нормативному рівні виключного переліку засобів обмеження рухомості, які можуть застосовуватись на рівні з кайданками.

4. Зазначити точний перелік використання «інших засобів обмеження рухомості» та «підручних засобів», які не шкодять життю і здоров'ю людини.

5. Підготувати пропозиції до методичних рекомендацій для працівників поліції, щодо використання підручних засобів, де будуть точно вказані методи, прийоми зв'язування, час тримання, а також протипоказання.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.11.2018).

3. Ковальова О. В. Законний порядок і проблемні питання застосування спеціальних засобів // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. Харків, 2018. С. 16–19.

Одержано 24.11.2018

